

kommende, hvem Sagen var Alvor og ikke en Stemningssag, ved selve deres Udgangspunkt, som ovenfor er omtalt. Thi at tilfredsstille sit ejendommelige Væsens Trang, det maa vel kaldes at handle „overensstemmende med sin Sjæls dybeste Krav“, og om dette leder til Antagelse eller Ikke-Antagelse af en Lære, er ikke Hovedsagen her. Selvhævdelsen kan føre den ene til Bekræftelse og den anden til Tvivl, alt efter som den ene trænger mere til Svarets Fylde og den anden til Spørgsmaalets Vidde, men ingens Selvhævdelse fremmes ved blot at strege Spørgsmaalstegnet over.

Eller, man kan stille Spørgsmaalet paa en anden Maade. Hvis det nu skete, hvad saa mange Kristne inderlig ønske, at de Afkristnede paany bekendte Kristendommen, vilde det saa i Virkeligheden bevise noget med Hensyn til deres Guds-begreb? Vilde det bevise, at Gud for dem, fra at have været død, var bleven levende, at de, fra at have været borte fra ham, nu gave sig til at leve i ham? Det vilde og kunde det ikke bevise, med mindre der ved Navnet Gud underforstodes et vilkaarlig afgrænset Individ, en i dette Tilfælde ganske utilladelig Forbytning af Almenbegreb og Specialbegreb. I ren Almindelighed maa vel Gudsbegrebet siges at være den Tankebevægelse, ved hvilken Mennesket bøjer sig hen imod det ukjendte og stræber at fatte det hinsides Erfaringen liggende i en Sum, i og for sig vel et hypothetisk Begreb — thi det foregribes, at det ukjendte *er* en Sum — men et saadant, som Tænkningen ikke kan vægre sig ved at forme. Vel er det sandt, at dette Begreb hos de fleste Mennesker maaske har Tilbøjelighed til at uddifferentieres,*) og dets Genstand til at glide fra Hypothesens Taage over til det Objektiveredes Klarhed, men dette er sammenhængende med særlige Forhold og er ikke nødvendige Betingelser for Begrebets Tilstedeværelse, ligesaa lidt som Solens Tilstedeværelse er betinget af, at den ses fra den 53de Breddegrad. Tværtimod, det tør tænkes, at Gudsbegrebet, som paa det nøjeste hængende sammen med Menneskets aandelige Konstruktion, ikke til nogen Tid er borte fra Menneskets Verden, at det, netop ligesom Solen, hænger saa nøje sammen med det menneskelige Liv, at dets Forsvinden strængt taget ikke kan tænkes. Den Talemaade kan bruges, at Solen gaar ned eller staar op over Horizonten, og, at den er borte eller *er* paa

*) F. Ex. til at opfattes i Aandens Form: som Meninger i det Hele, eller som menneskelige Egenskabers Sum, eller som Summen af det for Menneskene ønskelige (den usynlige Gud, den retfærdige Gud, den gode Gud, Gud Fader o. s. v.).